

Boekbespreking.

heid, dat het heele geval schijnt te moeten toegeschreven worden. Deze roman lijdt eenigszins aan hetzelfde euvel als mevrouw van Gogh's (overigens knappe) „Moeder”. Mevrouw van Gogh zocht de oorzaak der wederzijdsche onbegrepenheid tusschen die „moeder” en haar kinderen in de penibele omstandigheden der familie, waardoor tijd en rust tot toegewijd onderling verkeer te zeer ontbraken. Mevrouw van Bruggen schijnt te meenen, dat als de oude Samuel Lehren *) maar wat liberaler in zijn opvattingen was geweest, zijn leven veel gezelliger had kunnen zijn. Maar de lezer kan niet nalaten te bedenken, dat deze Lehren, in zijn fanatieke en aan de vormendienst als verslaafde godsdienstigheid, een enorm tegenwicht bezat tegen het leed hem door de kinderen aangedaan. Zijn zelfvoldane plichtmatigheid, die hem zoo van harte afgang, gaf hem de kracht zich lijnrecht tegenover die kinderen te stellen; hij moet veel geleden hebben, maar in dat lijden was het zoete der trouwe plichtsvervulling. Hoeveel ouders, die hun kinderen van zich vreemden voelen, moeten in hun bitterheid die troost ontberen!

Mevrouw van Bruggen heeft van die merkwaardige en inderdaad diep-interessante joodsche rituele gebruiken het hoofdmotief van haar boek gemaakt. Maar zijn niet alle romans, die hun zwaartepunt buiten het eigenlijke, het diepste gevoelsleven hunner personen zoeken, min of meer wankel en hachelijk van bouw? Een roman uit het haagsche of amsterdamsche, het medische, of uit wátvoor-speciaal-leven-dan-ook, hij pleegt mij van huis uit eenigszins suspect te zijn. De beste romans zijn uit hét leven. Dat „De Verlatene” toch een goede roman genoemd mag worden, komt doordat de schrijfster een gevoelige, menschelijke vrouw is, iemand die veel leed te begrijpen, veel vreugde mee te voelen vermag. En iemand die schrijven kan. Haar boek is goed geworden niet dóór maar ondanks haar vooropgestelde bedoeling. De meeste passages, die er in voorkomen, met het ál te klaarblijkelijke doel ons van al die joodsche

godsdienstige en andere gebruiken nu eens precies op de hoogte te helpen, behooren eigenlijk niet tot de kunst, maar zijn interessante folkloristische arbeid. In enkele, zooals in de beschrijving van dien eersten Seideravond is wat meer innigheid. Maar vergelijk deze beschrijving eens even met „Paaschavond”, de eerste novelle in Van Campen's Bikoerim en het enorm verschil moet u treffen. Nogmaals: deze roman is lezenswaard omdat hij innigheden, fijnheden, mooiheden bevat. Maar hij had nog veel inniger, veel fijner en veel mooier kunnen zijn. Mevrouw van Bruggen was nog wat te jong voor zulk werk en veel te ongeduldig; zij heeft er niet lang genoeg mee rondgelopen, koesterend in haar binnenste haar nog ongeschreven boek — dat bijna haar levensboek had kunnen zijn! Zij kende ze alle zoo goed, die joodsche eigenaardigheden, zij wist ze zoo interessant, en zij brandde van verlangen ze ons te vertoonen en uit te leggen. En zij is ijverig aan het werk getogen, heeft geschreven en geschreven, wel vaak in de goede bewogenheid, maar ook niet zelden met een ziel... „zeeleeg en steen-grauw”, zooals Ruigrok het noemde.

Doch laat ons nu, de hoofdzakelijke zwakheden van dezen roman aldus wreedaardiglijk in het licht gesteld hebbende, den inhoud eens meer in détails nagaan.

Op een dorp in de buurt van Amsterdam (ik moest aldoor aan de Zaanstreek denken en meende de familie uit een vroegere novelle van C. v. B. te herkennen) woont een jodengezin in klein-burgerlijke omstandigheden. De vader, van jongs af ongeschikt voor een koopmansleven, drijft verdrietelijk een achteruitgaand winkelzaakje. Hij tobt en bromt, niet ongoedhartig van aard, maar heerschzuchtig, en streng voor zijne kinderen, vooral waar 't op het waarnemen der godsdienstige plichten aankomt. De moeder (vage figuur in het boek) schijnt zachter, inschikkelijker, guller; toewijding en opofferensgezindheid schijnen haar voor naamste, echt moederlijke karaktertrekken te zijn. Er zijn vier kinderen. Jozef, de oudste jongen, en Esther, het oudste meisje kennen

*) Samuel of Jacob, hoe heet hij nu eigenlijk? Vgl. bl. 19 met 278 en verdere.